

การศึกษาความเป็นชาวกรุง ผ่านภาษาในคำร้องเพลงลูกกรุง ระหว่างปี พ.ศ. 2507 - 2526

THE STUDY OF THE CHAO KRUNG (THE PEOPLE OF BANGKOK) THROUGH LINGUISTIC ANALYSES OF THE LYRICS OF LUK KRUNG MUSIC DURING THE YEARS 1964 - 1983.

ธนรัฐ อยู่สุขเจริญ / THANARAT YUSUKCHAROEN

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

DOCTORAL STUDENT FROM DOCTOR OF PHILOSOPHY IN MUSIC PROGRAM, FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS,
KHON KAEN UNIVERSITY

จตุพร สีม่วง / JATUPORN SEEMUANG

รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีและการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ASSOCIATE PROFESSOR, MUSIC AND PERFORMING ARTS DEPARTMENT, FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS, KHON
KAEN UNIVERSITY

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี / CHALERMSAK PIKULSRI

ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีและการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

PROFESSOR, MUSIC AND PERFORMING ARTS DEPARTMENT, FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS, KHON KAEN UNIVERSITY

Received : January 9, 2024

Revised : March 7, 2024

Accepted : March 11, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง องค์ความรู้ และคุณค่าของเพลงไทยสากล¹ ประเภทลูกกรุงในสังคมไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2507 - 2526 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นชาวกรุง ผ่านมิติทางด้านภาษาที่ปรากฏในคำร้องของเพลงไทยสากลประเภทลูกกรุง โดยศึกษาจากบทเพลงที่ได้รับรางวัลชนะเลิศด้านคำร้อง จากการประกวดรางวัลแผ่นเสียงทองคำพระราชทาน และเสาอากาศทองคำพระราชทาน ระหว่างปี พ.ศ. 2507 - 2526 ดำเนินการวิจัยตามกรอบการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์เนื้อหาบทเพลง การศึกษาและตีความหมายของถ้อยคำที่นำมาใช้แต่งบทร้อง เพื่ออธิบายให้เห็นถึงลักษณะภาษาแบบชาวกรุงที่ปรากฏในคำร้องที่เชื่อมโยงกับการสร้างภาพแทนของความเป็นชาวกรุง (กรุงเทพฯ) ผลการวิจัยพบว่า เพลงทุกเพลงใช้หลักการประพันธ์ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการสัมผัสเสียงคำ ตามแบบร้อยกรองไทย ใช้รูปแบบฉันทลักษณ์แบบร้อยกรองไทยเป็นโครงสร้างในการร้อยเรียงวางคำร้องปรากฏเป็นฉันทลักษณ์ของกวีนิพนธ์อีกรูปแบบหนึ่ง เลือกใช้ถ้อยคำในภาษาระดับแบบแผน มีกลวิธีการใช้ถ้อยคำ เช่น การซ้ำคำ การหลกคำ การใช้ศัพท์สูง การประชันศัพท์ และสื่อสารเรื่องราวด้วยการใช้โวหารและภาพพจน์ คุณสมบัติทางภาษาต่าง ๆ ที่พบในคำร้องเพลงลูกกรุง ได้แสดงถึงความงามทางภาษาเทียบเท่าบทประพันธ์ของกวี และยังแสดงออกถึงรูปแบบการสร้างภาพแทนของชาวเมืองกรุงสอดคล้องกับการเกิดวาทกรรมสำหรับเรียกเพลงลูกกรุงที่เคยเกิดขึ้นว่า “เพลงผู้ดี”

คำสำคัญ: เพลงไทยสากล, ภาพแทน, ภาษาในดนตรี, เพลงลูกกรุง

1 วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Abstract

This article is a part of the doctoral dissertation on the body of knowledge and value of the phleng luk krung (contemporary pop songs) genre to Thai society between 1964 and 1982. The objective was to examine the representation of the chao krung (the people of Bangkok) through linguistic analyses of the lyrics of luk krung music by analyzing the lyrics of songs that were awarded the Royal Golden Gramophone Award and the Royal Gold Antenna between 1964 and 1983. This qualitative study used a multi-method approach to explore the characteristics of 'chao krung' language in song lyrics. The methods included documentary research, in-depth interviews, analysis of lyrics' prosody, and interpretation of their meaning. This investigation aimed to reveal how these elements contribute to the construction of 'chao krung' images. The research findings showed that every song employed the prosody style of Thai poetry as a framework to construct the lyrics into a form of poetry. There were numerous words at the conventional level of language. The strategies for composing the lyrics included repetition, word variety, using an extensive vocabulary, enhancing vocabulary, and communicating messages through rhetoric and imagery. The lyrics of Luk Krung compositions contained various linguistic characteristics. The elegance of the language was reminiscent of a poet's artistry. The songs also demonstrated the form of construction of the image of people of Bangkok, consistent with the emergence of a discourse that formerly referred to luk krung songs as phleng phu dee (high-class songs).

Keyword: Thai popular music, Representation, Language in music, Luk Krung

บทนำ

นับตั้งแต่อิทธิพลของดนตรีตะวันตกแพร่เข้าสู่ประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทำให้วงการดนตรีในประเทศไทยเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง มีผลกระทบต่อทุกภาคส่วนในวงการดนตรีไทย เช่น รูปแบบวงดนตรี บทเพลง บทบาทหน้าที่ของดนตรี นักประพันธ์ ศิลปิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกิดผลผลิตทางดนตรีที่สำคัญอย่างหนึ่ง เกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดนตรีไทย กับดนตรีตะวันตก คือ เพลงไทยสากล มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน ในช่วงเริ่มต้นกลุ่มนักดนตรีอาชีพนิยมเรียกเพลงดังกล่าวว่า เพลงไทยสากล เกิดพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เป็นเพลงที่มีลักษณะเฉพาะตัวในหลายด้าน เช่น ลักษณะทางดนตรี กลวิธีการขับร้อง และลักษณะทางวรรณกรรม ลักษณะดังกล่าวนำไปสู่การแบ่งประเภทย่อยของเพลงไทยสากลออกเป็น 2 ประเภท คือ เพลงไทยสากลประเภทลูกทุ่ง และเพลงไทยสากลประเภทลูกกรุง อนุช นาวิกมูล (2526: 32) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า “ในช่วงแรก ๆ ยังไม่มีใครแบ่งเพลงไทยสากลออกเป็นเพลงลูกกรุง และเพลงลูกทุ่ง แล้วทุกอย่างก็ค่อยคลี่คลาย สร้างรูปแบบ สีสันของตัวเองออกมาทีละน้อย และเมื่อมากยิ่งขึ้น

ถึงขีด เราก็ต้องแยกเพลงทั้งสองออกจากกัน” จ่านง รังสิกุล (2514:175) ให้ข้อมูลว่า “สมัยก่อนไม่มีคำเรียกชื่อเพลงประเภทลูกทุ่งโดยเฉพาะ คำว่าเพลงลูกทุ่ง เพิ่งจะเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2507 เมื่อมีรายการเพลงลูกทุ่ง ออกโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ได้ให้นิยามคำว่า ลูกทุ่ง ว่าคือ เพลงที่เล่าถึงชีวิตแบบชาวบ้านในชนบท ทำให้เพลงไทยสากลอย่างที่เคยร้องกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 นั้นว่า เพลงลูกกรุงไปโดยปริยาย”

ร่องรอยการปรากฏตัวของเพลงไทยสากลประเภทลูกทุ่ง และลูกกรุง สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่า เพลงทั้งสองแนวต่างสร้างรูปแบบ และสีสันจนเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวที่ละน้อย โดยลักษณะสำคัญที่เป็นจุดสังเกตเบื้องต้น คือเรื่องของเนื้อหา เรื่องราวที่ปรากฏในคำร้องที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คนต่างพื้นที่กัน กล่าวคือ เรื่องราวในชนบทเป็นแนวเพลงลูกทุ่ง แต่เรื่องราวในเมืองเป็นแนวเพลงลูกกรุง ต่อมาผู้ขายความและเสนอแนวคิดเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกแนวเพลงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ใหญ่ นายน นักแต่งเพลงและนักดนตรีอาวุโส เสนอว่า “เพลงลูกทุ่งเป็นถ้อยคำง่าย ๆ ไม่ต้องอ้อมค้อม ส่วนภาษาในเพลงลูกกรุงนั้น เป็นภาษากวีที่มีความไพเราะอย่างยิ่ง (ใหญ่ นายน อ้างใน

สมบัติ กิ่งกาญจนวงศ์, 2537, น. 53) วินัย พันธุรักษ์ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงเพลงไทยสากล เสนอว่า “เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่ใช้คำง่าย ๆ แบบชาวบ้านธรรมดา บรรยายถึงพื้นความเป็นอยู่ การใช้ชีวิตประจำวัน ส่วนเพลงลูกกรุงนั้นเป็นเพลงที่มีภาษาเล่นคำสัมผัสคล้องจองได้อย่างดี และไพเราะเพราะพริ้ง” (วินัย พันธุรักษ์ อ้างในสมบัติ กิ่งกาญจนวงศ์, 2537, น. 53) ในทำนองเดียวกัน พยงค์ มุกดา นักแต่งเพลงไทยสากลที่มีชื่อเสียง อธิบายว่า “เพลงลูกทุ่งมักจะร้องด้วยสำเนียงชนบท เพี้ยนไปจากสำเนียงที่พูดกันตามปกติ ทำให้อกขระวิธีไม่ตรงตามภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนเพลงลูกกรุง นักร้องจะออกเสียงคำตรงตามเสียงวรรณยุกต์ของภาษามาตรฐาน” จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เนื้อหาของคำร้องมีความแตกต่างกันในด้านพื้นที่ และลักษณะทางภาษา กล่าวคือ เพลงลูกทุ่งเป็นเรื่องราววิถีชีวิตของผู้คนในชนบท ลักษณะภาษาเป็นแบบชาวชนบท ส่วนเพลงลูกกรุงเป็นวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองกรุง ลักษณะภาษาเป็นแบบชาวกรุง โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นตรงกันว่า คำร้องของเพลงไทยสากลประเภทลูกทุ่ง นิยมใช้คำง่าย สื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ส่วนเพลงไทยสากลประเภทลูกกรุง นิยมใช้ภาษาทางการ ตามกรอบของภาษามาตรฐาน พิถีพิถันในการเลือกใช้ถ้อยคำให้ไพเราะ และเป็นภาษากวี ด้วยลักษณะการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ทำให้เพลงทั้งสองประเภทถูกรับรู้ และเรียกกันโดยทั่วไปในอีกลักษณะหนึ่ง โดยเรียกเพลงลูกทุ่งว่า “เพลงตลาด” และเรียกเพลงลูกกรุงว่า “เพลงผู้ดี”

ลักษณะภาษาที่ปรากฏในคำร้อง ตามทัศนะของบุคคลในวงการเพลงไทยสากลที่กล่าวในข้างต้น เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงพัฒนาการและแบ่งประเภทเพลงไทยสากลตามบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2507 ในมุมมองของการใช้ภาษาแต่งคำร้องเพลงไทยสากลทั้งในประเภทเพลงลูกทุ่ง และเพลงลูกกรุง ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ลักษณะของภาษาที่ปรากฏในคำร้อง สามารถแสดงถึงเอกลักษณ์ของบทเพลงซึ่งเชื่อมโยงไปยังสถานภาพทางสังคม กล่าวคือ เอกลักษณ์ประการหนึ่งของเพลงลูกกรุง คือ ความงดงามของภาษาในคำร้อง ซึ่งเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความเป็นชาวกรุงในแง่ของการใช้ภาษา และเป็นประเด็นสำคัญที่นำมาสู่การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อตอบคำถามหลักของการศึกษา คือ การใช้ถ้อยคำและการสื่อสารด้วยภาษาอย่างไรที่แสดงถึงความเป็นชาวกรุง ตามความรับ

รู้ของผู้คนในสังคม โดยนำหลักการและแนวคิดด้านวรรณกรรมมาปรับใช้อธิบายลักษณะทางภาษาที่สะท้อนถึงความงาม ความไพเราะของการใช้ถ้อยคำ ที่ปรากฏในคำร้องเพลงลูกกรุง พร้อมทั้งเชื่อมโยงแนวคิดเรื่องการสร้างภาพแทน (Representation) ผ่านการใช้ภาษาเพื่ออธิบายว่า ถ้อยคำ และการใช้สำนวนภาษาแบบชาวกรุงในเพลงลูกกรุงแสดงถึง “ความเป็นผู้ดี” อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นชาวกรุง ผ่านมิติทางด้านภาษาที่ปรากฏในคำร้องของเพลงไทยสากลประเภทลูกกรุง ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศด้านคำร้อง จากการประกวดรางวัลแผ่นเสียงทองคำพระราชทาน และรางวัลเสาอากาศทองคำพระราชทาน ระหว่างปี พ.ศ. 2507 - 2526

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความเป็นชาวกรุงผ่านการศึกษาคำร้องในเพลงไทยสากลประเภทลูกกรุงครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกบทเพลงที่ได้รับรางวัลชนะเลิศด้านคำร้อง จากการประกวดรางวัลแผ่นเสียงทองคำพระราชทาน และรางวัลเสาอากาศทองคำพระราชทาน ระหว่างปี พ.ศ. 2507 - 2526 รวมทั้งสิ้นจำนวน 14 เพลง โดยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมบทเพลงที่มีความโดดเด่นในด้านคำร้องสำหรับการวิเคราะห์ โดยคัดเลือกจากเพลงที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดรางวัลแผ่นเสียงทองคำพระราชทาน ครั้งที่ 1 - 5 จำนวน 10 เพลง และรางวัลเสาอากาศทองคำพระราชทาน ครั้งที่ 1 - 4 จำนวน 4 เพลง รวม 14 เพลง ได้แก่ เพลงใจพี่ เพลงไครหนอ เพลงไม่มีวัน เพลงหงส์เหิร เพลงอาลัยรัก เพลงโลกนี้คือละคร เพลงรักที่ต้องห้าม เพลงชีวิตศิลปิน เพลงน้ำตานกขมิ้น เพลงลมรัก เพลงคำเดียว เพลงคนหน้าเดิม เพลงหัวใจกระดาษ และเพลงลบรอยแผลรัก จัดทำข้อมูลด้วยการศึกษาคำร้อง ในเชิงโครงสร้างฉันทลักษณ์และความหมายของบทเพลง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเพลงที่คัดเลือกจำนวน 14 เพลง มาวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาในประเด็นต่าง ๆ 4 ประเด็น ได้แก่ การใช้ถ้อยคำ ระดับของภาษา การใช้โวหารภาพพจน์ และฉันทลักษณ์ร้อยกรองไทยสำหรับบทความนี้ผู้วิจัยนำเสนอและแสดงการวิเคราะห์

บทเพลงตัวอย่าง 3 เพลง คือ เพลงไครหนอ เพลงไม่มีวัน และเพลงหงส์เหิร โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

เพลงไครหนอ เป็นตัวแทนของกลุ่มฉันทลักษณ์คล้ายกลอนสุภาพ แม้จะเป็นเพลงที่ได้รับรางวัลในปีที่ 2 แต่ก็มีฉันทลักษณ์คล้ายกลอนสุภาพมากกว่าเพลงใจพี่ที่ได้รับรางวัลในปีแรก เป็นเพลงที่มีการใช้ถ้อยคำ และโวหารภาพพจน์ที่หลากหลาย

เพลงไม่มีวัน เป็นเพลงแรกที่ได้รับรางวัลในกลุ่มฉันทลักษณ์ไม่เหมือนร้อยกรองไทย เป็นเพลงที่มีการใช้ถ้อยคำ โวหารภาพพจน์ที่หลากหลาย

เพลงหงส์เหิร เป็นเพลงแรกที่ได้รับรางวัลของกลุ่มฉันทลักษณ์คล้ายกาพย์ เป็นเพลงที่มีการใช้ถ้อยคำ โวหารภาพพจน์ที่หลากหลาย

โดยจะนำเสนอด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา อธิบายคุณลักษณะเฉพาะของคำร้อง

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสรุปและอภิปรายผล ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเรียบเรียงจัดทำบทสรุปผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยดำเนินการตามกรอบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research methods) โดยผู้วิจัยศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีทางภาษา และ ทฤษฎีภาพตัวแทน (Representation)

1.1 ทฤษฎีทางภาษา ได้แก่ การใช้ถ้อยคำ ระดับภาษา การใช้โวหารภาพพจน์ และฉันทลักษณ์ร้อยกรองไทย

1.1.1 การใช้ถ้อยคำ และระดับภาษา
การใช้ถ้อยคำ ในการประพันธ์คำร้องเพลงไทยสากลประเภทลูกกรุง มีลักษณะที่เรียกว่าการเล่นคำ ซึ่งเป็นกลวิธีในการประพันธ์อย่างหนึ่งที่ช่วยเพิ่มรสชาติ สามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ (1) นำคำที่เขียนเหมือนกัน อ่านออกเสียงอย่างเดียวกัน ความหมายต่างกัน มาสร้างเป็นข้อความ (2) นำคำพ้องเสียงมาเล่นคำ (3) นำคำพ้องรูปมาเล่นคำ (4) เล่นคำโดยซ้ำคำหรือซ้ำเสียง (5) นำกลุ่มคำมาสลับที่เพื่อให้ได้ความหมายแปลกออกไป (6) เล่นคำโดยการนำคำซึ่งมีเสียงเดียวกันหรือใกล้เคียงกันมาสร้างข้อความ (7) เล่นคำเพื่อแสดงปฏิภาณไหวพริบ โดยอาศัยการตีความที่ไม่ตรงกัน

(วิภา กงกะนันท์, 2533) จากลักษณะดังกล่าวยังสามารถจำแนกเป็นกลวิธีจำลงไปได้อีก อาทิ การใช้คำง่าย การซ้ำคำ การหลกคำ การใช้ศัพท์สูง การปรุงศัพท์ การใช้คำที่มีเสียงไพเราะ และการใช้คำกวีนิพนธ์ (สิทธา พินิจภูวดล, 2517:156) ในส่วนของ**ระดับของภาษา** คำร้องของเพลงไทยสากลประเภทลูกกรุง ปรากฏระดับของภาษาที่ใช้ในการประพันธ์ ตามหลักการทางด้านภาษาไทย ซึ่ง สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2522: 6 - 7) ได้อธิบายว่า ระดับของภาษาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ (1) ระดับภาษาปาก (2) ระดับกึ่งแบบแผน และ (3) ระดับแบบแผน ระดับภาษาปาก มีลักษณะเป็นภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน ใช้สื่อสารกันระหว่างบุคคลที่คุ้นเคยกัน เช่น ภาษาถิ่น ภาษาที่ใช้ในการซื้อขายในตลาด ภาษาระหว่างเพื่อนฝูง ระดับกึ่งแบบแผน มีลักษณะเป็นทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนปะปนกัน เช่น ภาษาที่ใช้สนทนาระหว่างผู้มีการศึกษา การสนทนาระหว่างผู้ที่อยู่ต่างฐานะต่างตำแหน่ง ละวูดี การสนทนากับสุภาพชนที่ไม่คุ้นเคยกันมาก่อน การพูดในที่ประชุมกับผู้ฟังโดยทั่วไป และระดับแบบแผน มีลักษณะเป็นภาษาที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่าถูกต้อง และประณีต ถ้อยคำที่ใช้เป็นคำสุภาพ มักใช้เขียนมากกว่าพูด หรือเขียนเพื่อใช้สำหรับพูดอย่างมีพิธีรีตอง เช่น ปาฐกถา โอวาท สุนทรพจน์

1.1.2 การใช้โวหารภาพพจน์ สำนวนโวหารในภาษาไทย แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ (1) บรรยายโวหาร คือ การอธิบาย (2) พรรณนาโวหาร คือ ทำให้เห็นภาพ (3) เทศนาโวหาร คือ การสั่งสอน (4) สาธกโวหาร คือ การยกตัวอย่างและ (5) อุปมาโวหาร คือ การเปรียบเทียบ และกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่เรียกว่า ภาพพจน์ แบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ (อติพจน์) สัทพจน์ นามนัย และปรพากย์ (กุหลาบ มลลิกะมาส, 2519)

1.1.3 ฉันทลักษณ์ร้อยกรองไทย คือ วิธีร้อยกรองถ้อยคำ หรือเรียบเรียงถ้อยคำ ให้เป็นระเบียบ ตามลักษณะบังคับ และบัญญัติไว้เป็นแบบแผน ถ้อยคำที่ร้อยกรองขึ้นตามลักษณะบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ เรียกว่า ‘คำประพันธ์’ คำประพันธ์ คือถ้อยคำที่ได้ร้อยกรอง หรือเรียบเรียงขึ้น โดยมีข้อบังคับ จำกัดคำ และวรรคตอน ให้รับสัมผัสกันไพเราะ ตามกฎเกณฑ์ ที่ได้วางไว้ในฉันทลักษณ์ จำแนกออกเป็น 7 ชนิด คือ โคลง ร่าย ลิลิต กลอน กาพย์ ฉันท์ และ

กล ลักษณะบังคับ หรือบัญญัติ ในการเรียบเรียงคำประพันธ์
ทั้งปวง มีอยู่ 9 อย่าง คือ (1) ครุ ลหุ (2) เอก โท (3) คณะ
(4) พยางค์ (5) สัมผัส (6) คำเป็นคำตาย (7) คำนำ (8) เสียง
วรรณยุกต์ (9) คำสร้อย (ขันธ์ชัย อธิเกียรติ, 2549)

1.2 ทฤษฎีภาพตัวแทน (Representation)

ของ Stuart Hall (Hall, S., 1997) อธิบายแนวทางที่สำคัญ
ในการสร้างภาพแทนว่า การสร้างภาพแทน คือ การเชื่อมโยง
ความหมายและภาษาที่สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรม
ภาพแทน คือ ส่วนสำคัญของกระบวนการสื่อความหมาย ซึ่ง
ความหมายถูกสร้างขึ้นและแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกใน
วัฒนธรรม ภาพแทนที่เกิดขึ้นจากการใช้ถ้อยคำและสำนวน
ภาษา คือ ส่วนสำคัญของกระบวนการสื่อความหมายที่ถูก
สร้างขึ้นเพื่อใช้และแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในวัฒนธรรม
ดังนั้นภาพแทนที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบริบททาง
วัฒนธรรมและการใช้ภาษาเป็นสิ่งที่เปรียบเสมือนการสร้าง

สัญลักษณ์และการสร้างภาพในโนทัศน์ของผู้ส่งสารไปสู่
ผู้รับสาร การทำความเข้าใจวิธีการเชื่อมต่อระหว่างความ
หมายของคำเข้ากับวัฒนธรรมจะต้องเข้าใจทฤษฎีเกี่ยวกับ
ภาษาที่ถูกนำมาปรับใช้ใน 3 ลักษณะ คือ การสร้างภาพ
สะท้อน การเกิดเจตจำนง และการสร้างความหมาย

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์
รูปแบบการใช้ภาษาของบทเพลงลูกกรุงจำนวน 14 เพลง ใน
ประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย สารสำคัญของคำร้อง การใช้
ถ้อยคำของภาษา การใช้โวหารและภาพพจน์ และ
ฉันทลักษณ์ โดยแสดงตัวอย่างการวิเคราะห์โดยละเอียด
จำนวน สามเพลง คือ เพลงไครหนอ เพลงไม่มีวัน และเพลง
หงส์เหิร ส่วนบทเพลงอื่น ได้สรุปผลการวิเคราะห์ไว้ในตาราง
สรุปผลการศึกษาที่อยู่ในลำดับถัดไป

1. เพลงไครหนอ

ไครหนอ รักเราเท่าชีวิ
ไครหนอ รักเราใช้เพียงรูปรกาย
ไครหนอ เห็นเราเศร้าทรวงใน
ไครหนอ รักเราดังดวงแก้วตา
จะเอาโลก มาทำปากกา
เอาน้ำหมึก มหาสมุทรแทนหมึกวาด
ไครหนอ รักเราเท่าชีวัน
ไครหนอ ชักชวนดูหนังสี่จอ

ไครหนอ ปราณี ไม่มีเสื่อมคลาย
รักเขาไม่หน่าย มิคิดทำลาย ไครหนอ
ไครหนอ เอาใจปลอบเราเรื่อยมา
รักเขากว้างกว่า พื้นพสุธา นภากาศ
แล้วเอานภา มาแทนกระดาด
ประกาศ พระคุณไม่พอ
ไครหนอ ใครกัน ให้เราช้ำคอ
รู้แล้วละก็ อย่ามัวรั้งรอ ทดแทนบุญคุณ

1.1 สารสำคัญของคำร้อง

คำร้องมีลักษณะเป็นการเล่าเรื่อง เกี่ยวกับ
ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ความหมายโดยภาพรวมของ
เพลงไครหนอ คือ การแสดงให้เห็นถึงความรักของพ่อแม่ ที่
มีต่อลูก เป็นคำประพันธ์ที่เตือนใจให้ลูกได้ตระหนัก และรู้จัก
ที่จะทดแทนพระคุณ คำร้องส่วนใหญ่ ขึ้นต้นวรรคด้วยคำว่า
“ไครหนอ” ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถาม แล้วตามด้วยเนื้อความ
ที่แฝงคำตอบเอาไว้ ลักษณะคล้ายกับการเล่นทายปัญหา ซึ่ง
เมื่อเนื้อเรื่องดำเนินไปได้ระยะหนึ่ง ผู้ฟังก็จะทราบเองว่า ใคร
คนนั้นก็คือ พ่อและแม่ คำร้องถูกเรียบเรียงออกเป็น 4 ส่วน
ดังนี้

ส่วนที่ 1 “ไครหนอ รักเราเท่าชีวิ ไครหนอ
ปราณี ไม่มีเสื่อมคลาย ไครหนอ รักเราใช้เพียงรูปรกาย รักเขา
ไม่หน่าย มิคิดทำลาย ไครหนอ” มีความหมายว่า ไครหนอ
ที่รักเราเท่ากับรักชีวิตของตัวเอง มีความเมตตาปราณีให้
อย่างไม่มีเสื่อมคลาย ไม่ได้รักแค่เพียงรูปรกายภายนอก รัก
อย่างไม่เคยเบื่อหน่าย ไม่เคยคิดทำลาย

ส่วนที่ 2 “ไครหนอ เห็นเราเศร้าทรวงใน ไคร
หนอ เอาใจปลอบเราเรื่อยมา ไครหนอ รักเราดังดวงแก้วตา
รักเขากว้างกว่า พื้นพสุธา นภากาศ” มีความหมายว่า ไคร
หนอ เมื่อเวลาเห็นเราเป็นทุกข์ก็จะคอยปลอบใจให้คลาย
ทุกข์ รักเราประดุจดังแก้วตาดวงใจ ความรักที่มีให้กว้าง
ใหญ่ไพศาลยิ่งกว่าผืนดินผืนฟ้า

ส่วนที่ 3 “จะเอาโลก มาทำปากกา แล้วเอาน้ำหมึก มาแทนกระดาด เอาน้ำหมึก มหาสมุทรแทนหมึกวาด ประกาศ พระคุณไม่พอ” มีความหมายในเชิงเปรียบเทียบว่า หากจะใช้โลกแทนปากกา ใช้ท้องฟ้าแทนกระดาด ใช้น้ำทั้งมหาสมุทรแทนน้ำหมึก แล้วเขียนพรรณนาถึงพระคุณ ก็ไม่อาจจะพรรณนาได้หมด

ส่วนที่ 4 “ใครหนอ รักเราเท่าชีวิต ใครหนอ ใครกัน ให้เราช้ำคอ ใครหนอ ชักชวนดูหนังสื่งจ้อ รู้แล้วละก็อย่ามัวรังรอ ทดแทนบุญคุณ” มีความหมายว่า ใครหนอที่รักเราเท่ากับรักชีวิตของตัวเอง เล่นสนุกสนานกับเรา ถึงขนาดให้ขึ้นขี่คอได้ สร้างความบันเทิงจากสิ่งของธรรมดา เพื่อให้เราสนุกสนาน (หนังสื่งจ้อ คือ การใช้ด้านทั้ง 4 ของมุ้งแทนจอภาพยนตร์ และสมมติว่าเงาที่ปรากฏอยู่บนมุ้งคือภาพยนตร์) เมื่อรู้แล้วว่า ใครคนนั้น คือใคร ก็ให้รีบทดแทนพระคุณของท่าน

1.2 การใช้ถ้อยคำ และระดับของภาษา

คำร้องได้รับการเรียบเรียงด้วยกลวิธีทางภาษาที่สละสลวยงดงาม โดยปรากฏกลวิธีการใช้ถ้อยคำต่าง ๆ ดังนี้

- การซ้ำคำ มีการซ้ำคำ คำว่า “ใครหนอ” โดยปรากฏอยู่หลายแห่ง ส่วนใหญ่มักปรากฏในตำแหน่งต้นวรรคของคำร้อง เป็นลักษณะการถามเชิงวาทีศิลป์ที่ไม่ได้ต้องการคำตอบ แต่เพื่อสะกิดให้ผู้ฟังคิดตาม และทราบคำตอบเองโดยปริยาย

- การหลากคำ เช่นคำว่า ชิว ชิววัน
- การประสมคำ เช่นคำว่า หนังสื่งจ้อ (หนัง + สื่งจ้อ) หมายถึง มุ้ง

เมื่อพิจารณาคำร้องในภาพรวม โดยแบ่งคำร้องเป็นประโยค จะพบว่า ระดับของภาษาที่ใช้ เป็นระดับภาษาแบบแผน เช่น ใครหนอ เห็นเราเศร้าทรวงใน ใครหนอ เอาใจปลอบเราเรื่อยมา เขียนแทนด้วยภาษาอย่างง่ายว่า ใครหนอ เมื่อเวลาเราเศร้าโศกก็จะช่วยปลอบใจ ใครหนอ รักเราดังดวงแก้วตา รักเขากว้างกว่า พื้นพสุธา นภากาศ เขียนแทนด้วยภาษาอย่างง่ายได้ว่า ใครหนอรักเรามาก ความรักที่มีให้ยิ่งใหญ่กว่าผืนดินผืนฟ้า เป็นต้น ซึ่งปรากฏคำที่อยู่ในภาษาระดับแบบแผน คือ คำสุภาพ เช่น ปราณี เสื่อมคลาย เพียงรูปกาย มหาสมุทร คำที่ใช้ในงานกวีนิพนธ์ เช่น ชิว ชิววัน เศร้าทรวงใน ดวงแก้วตา พสุธา นภากาศ รังรอ

ส่งผลให้ประโยค และคำร้องโดยภาพรวม เป็นระดับภาษาแบบแผน มีความสุภาพ ไพเราะ ซึ่งไม่ได้ใช้

สนทนาโดยทั่วไป ลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นที่นิยมกันในกลุ่มสังคมบางกลุ่ม

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำร้องในแต่ละส่วนแล้ว พบว่า มีความซับซ้อน ยกย่อนลึกซึ้งสะเทือนใจ ไม่สื่อความแบบตรงไปตรงมา เช่น “จะเอาโลก มาทำปากกา แล้วเอาน้ำหมึก มาแทนกระดาด เอาน้ำหมึก มหาสมุทรแทนหมึกวาด ประกาศ พระคุณไม่พอ” มีความหมายว่า หากจะใช้โลกแทนปากกา ใช้ท้องฟ้าแทนกระดาด ใช้น้ำทั้งมหาสมุทรแทนน้ำหมึก แล้วเขียนพรรณนาถึงพระคุณ ก็ไม่อาจจะพรรณนาได้หมด

1.3 การใช้โวหาร และภาพพจน์

ผู้ประพันธ์ใช้ พรรณนาโวหาร และใช้ อุปมาโวหาร เป็นโวหารเสริม ในการถ่ายทอดอารมณ์ของความรักที่พ่อแม่ มีต่อลูก ประกอบกับ ใช้ ภาพพจน์ ได้แก่

- ปฏิพจน์ ในคำร้องที่ว่า “ใครหนอ” ซึ่งปรากฏอยู่มากในเนื้อเพลง เป็นแสดงการถามแบบไม่ต้องการคำตอบ แต่ต้องการกระตุ้นให้ผู้ฟังคิด

- นามนัย ในคำร้องที่แสดงคุณลักษณะของความเป็น พ่อแม่ และ ลูก เช่น “ใครหนอ รักเราเท่าชีวิต ใครหนอ ใครกัน ให้เราช้ำคอ ใครหนอ ชักชวนดูหนังสื่งจ้อ” เป็นต้น

- อุปมา ในคำร้องที่ว่า “ใครหนอ รักเราเท่าชีวิต” “ใครหนอ รักเราดังดวงแก้วตา” “ใครหนอ รักเราเท่าชีวิต” เป็นต้น

- อุปลักษณ์ ในคำร้องที่ว่า “จะเอาโลก มาทำปากกา แล้วเอาน้ำหมึก มาแทนกระดาด เอาน้ำหมึก มหาสมุทรแทนหมึกวาด”

- อติพจน์ ในคำร้องที่ว่า “รักเขากว้างกว่าพื้นพสุธานภากาศ”

1.4 ฉันทลักษณ์

คำร้องเพลงใครหนอ มี **ฉันทลักษณ์คล้ายกลอนสุภาพ** โดยมีการแบ่งวรรค และสัมผัสคำของคำร้องคล้ายกับ กลอนสุภาพ มีส่วนที่เหมือนกลอนสุภาพ คือ มีการแบ่งวรรค และกำหนดตำแหน่งสัมผัสคำที่ชัดเจน และเป็นระเบียบ ส่วนที่ต่างไปจากกลอนสุภาพ 3 ประการ คือ 1.) จำนวนพยางค์ในแต่ละวรรค สังเกตว่า ในวรรคที่ 4 ของบทที่ 1 2 และ 4 มีจำนวนคำมากกว่าวรรคอื่น ๆ กล่าวคือ มีจำนวนพยางค์ 10 - 12 พยางค์ 2.) คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ของบท ในบทที่ 1 2 และ 4 เป็นคำวรรณยุกต์สามัญ

2. เพลงไม่มีวัน

อย่าหวังว่าฉันจะคุกเข่าให้ แม้จะปวดร้าวเพียงใด คราวนี้คงไม่มีวัน
ไม่มีน้ำตา ไม่มีคำลา ไม่ขอตื่นต้น ไม่มีแม่สั่งผูกพัน ไม่มีวันหวนกลับไปหา
อย่าหวังว่าฉันยังฝันอาลัย แม้จะเกิดมีแผลดวงใจ คงสูญไปจากอุรา
สิ้นกันแล้วเรา สิ้นความมัวเมา สิ้นคำบัญชา สิ้นความรัก สิ้นเมตตา สิ้นวาสนากันที
ยาพิษ ปนน้ำผึ้งเพียงหยด ช่างรุนแรงเหมือนกรด รดราดบนดวงชีวิ
กว่าจะรู้ กิเลสใจสร้อยเต็มที เกือบจะสาย เกือบสิ้นดี เกือบไม่มี ชีพอยู่เป็นคน
สาบแล้วความรักไม่ขอปกป้อง ล้างกรรมเก่าสิ้นสูญกันไป อย่าหวนมาใกล้อีกหน
อุทิศเคราะห์กรรม จากความทรงจำ ห่างไกลกมล สาบอุทิศบาปเวรจงดล ให้แก่คนเป็นมารหัวใจ

2.1 สารสำคัญของคำร้อง

คำร้องมีลักษณะเป็นการสื่อสารในเชิงการรำพึงรำพันกับตัวเอง เกี่ยวกับความรักที่ไม่สมหวัง ความหมายโดยภาพรวมของเพลงไม่มีวัน คือ การแสดงให้เห็นถึงความเปราะบางในความรักที่ไม่สมหวัง คำร้องเป็นถ้อยคำที่ตัดพ้อต่อว่า และสาปส่ง ว่าไม่ขอพบพานความรัก และคนรักเช่นนี้อีก ในความหมายนี้ได้เรียบเรียงคำร้องออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 “อย่าหวัง ว่าฉัน จะคุกเข่าให้ แม้ จะปวด รวดร้าว เพียงใด คราวนี้ คงไม่มีวัน ไม่มี น้ำตา ไม่มี คำลา ไม่ขอ ตื่นต้น ไม่มี แม่สั่ง ผูกพัน ไม่ มีวันหวนกลับไปหา” มีความหมายว่า **อย่าหวังว่าฉันจะหวนกลับไปรักอีก** แม้ว่าจะต้องเจ็บปวดเพียงใดก็ตาม จะไม่ร้องให้ ไม่มีการบอกลา ไม่มีความอาลัยอาวรณ์ หรือความผูกพันใด ๆ หลงเหลือให้อีกแล้ว

ส่วนที่ 2 “อย่าหวัง ว่าฉัน ยังฝัน อาลัย แม้ จะเกิด มีแผล ดวงใจ คงสูญไปจาก อุรา สิ้นกัน แล้วเรา สิ้น ความ มัวเมา สิ้น คำบัญชา สิ้น ความรัก สิ้นเมตตา สิ้น วาสนา กันที” มีความหมายว่า **อย่าหวังว่าฉันยังคงเพื่อฝันอาลัยในความรักอยู่** แม้ว่าจะชอกช้ำเพียงใด ความรักจะต้องหมดไปจากใจ จบลงไปพร้อมกับชีวิตคู่ของเรา

ส่วนที่ 3 “ยาพิษ ปน น้ำผึ้ง เพียงหยด ช่างรุนแรง เหมือนกรด รดราดบนดวง ชีวิ กว่าจะรู้ กิเลสใจสร้อยเต็มที เกือบจะสาย เกือบสิ้นดี เกือบไม่มี ชีพอยู่เป็นคน” มีความหมายเชิงเปรียบเทียบ **ความรักที่ไม่สมหวัง คือ ยาพิษ ความหอมหวานของความรัก คือ น้ำผึ้ง** เมื่อผสมเข้าด้วยกันแล้ว สามารถหลอกล่อจิตใจให้หลงมัวเมา จนในที่สุด เมื่อความหอมหวานจางลงไป พิษร้ายก็ทำร้ายจิตใจให้บอบช้ำ แทบจะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้

ส่วนที่ 4 “สาบแล้ว ความรัก ไม่ขอ ปกป้อง ล้าง กรรมเก่าสิ้นสูญ กันไป อย่าหวน มาใกล้ อีกหน อุทิศ เคราะห์กรรม จากความ ทรงจำ ห่างไกลกมล สาบ อุทิศ บาปเวรจงดล ให้ แก่คน เป็นมาร หัวใจ” มีความหมายว่า **ขอสาปส่งความรักที่ไม่สมหวังนี้** ขออย่าได้พบเจออีกเลย และขอให้บาปเวรทั้งหลายจงไปตกอยู่กับคนที่มาทำร้ายให้ต้องเจ็บช้ำระกำใจ

2.2 การใช้ถ้อยคำ และระดับภาษา

คำร้องได้รับการเรียบเรียงด้วยกลวิธีทางภาษาที่สละสลวยงดงาม โดยปรากฏกลวิธีการใช้ถ้อยคำต่าง ๆ ดังนี้

- การซ้ำคำ มีการซ้ำคำที่มีความหมายเชิงลบหลายแห่ง เช่นคำว่า สิ้น สาบ สูญ อย่าหวัง
- การใช้คำที่มีความหมายเชิงลบ เช่นคำว่า ไม่มีวัน น้ำตา คำลา แผล ยาพิษ กรด กร่อน กรรมเก่า เคราะห์กรรม บาปเวร มาร

เมื่อพิจารณาคำร้องในภาพรวม โดยแบ่งคำร้องเป็นประโยค จะพบว่า ระดับของภาษาที่ใช้ เป็น **ระดับภาษาแบบแผน** เช่น “แม้จะปวดร้าวเพียงใด” เขียนแทนด้วยภาษาอย่างง่ายได้ว่า แม้จะต้องเจ็บช้ำใจแค่ไหน, “อย่าหวังว่าฉัน ยังฝัน อาลัย” เขียนแทนด้วยภาษาอย่างง่ายได้ว่า อย่าคิดว่าฉันยังคงรัก, “แม้จะเกิด มีแผลดวงใจ คงสูญไปจากอุรา” เขียนแทนด้วยภาษาอย่างง่ายได้ว่า แม้จะมีแผลในใจแต่ไม่นานก็คงหาย เป็นต้น ซึ่งปรากฏคำที่อยู่ในภาษาระดับแบบแผน คือ มีคำสุภาพ เช่นคำว่า เพียง หวนกลับ อาลัย ดวงใจ สูญ อุรา เมตตา วาสนา รดราด ดวงชีวิ ชีพ ปกป้อง อุทิศ เคราะห์กรรม กมล บาปเวร ดล มาร คำที่ใช้ในงานกวีนิพนธ์ เช่นคำว่า ปวดร้าว หวนกลับ อาลัย ดวงใจ อุรา คำบัญชา รดราด ดวงชีวิ ปกป้อง บาปเวร มารหัวใจ

ส่งผลให้ประโยค และคำร้องโดยภาพรวม เป็นระดับภาษาแบบแผน มีความสุภาพ ไพเราะ ซึ่งไม่ได้ใช้สนทนาการโดยทั่วไป ลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นที่นิยมกันในกลุ่มสังคมบางกลุ่ม

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำร้องในแต่ละส่วนแล้ว พบว่า มีความซับซ้อน ยกย่อน ลึกซึ้ง สะเทือนใจ ไม่สื่อความแบบตรงไปตรงมา เช่น “ยาพิษ ปน น้ำผึ้ง เพียงหยด ช่างรุนแรง เหมือนกรดรตรด บนดวง ซีวี กว่าจจะรู้ ก็นใจ เสียกร่อน เต็มที”

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำร้องในแต่ละส่วนแล้ว พบว่า มีความซับซ้อน ยกย่อน ลึกซึ้ง สะเทือนใจ ไม่สื่อความแบบตรงไปตรงมา เช่น “ยาพิษ ปน น้ำผึ้ง เพียงหยด ช่างรุนแรง เหมือนกรดรตรด บนดวง ซีวี กว่าจจะรู้ ก็นใจ เสียกร่อน เต็มที”

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำร้องในแต่ละส่วนแล้ว พบว่า มีความซับซ้อน ยกย่อน ลึกซึ้ง สะเทือนใจ ไม่สื่อความแบบตรงไปตรงมา เช่น “ยาพิษ ปน น้ำผึ้ง เพียงหยด ช่างรุนแรง เหมือนกรดรตรด บนดวง ซีวี กว่าจจะรู้ ก็นใจ เสียกร่อน เต็มที”

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำร้องในแต่ละส่วนแล้ว พบว่า มีความซับซ้อน ยกย่อน ลึกซึ้ง สะเทือนใจ ไม่สื่อความแบบตรงไปตรงมา เช่น “ยาพิษ ปน น้ำผึ้ง เพียงหยด ช่างรุนแรง เหมือนกรดรตรด บนดวง ซีวี กว่าจจะรู้ ก็นใจ เสียกร่อน เต็มที”

2.3 การใช้โวหาร และภาพพจน์

ผู้ประพันธ์ใช้ พรรณนาโวหาร ในการถ่ายทอดความซึ้งซึ้ง เปื่อระอา ประกอบกับ ใช้ ภาพพจน์ ได้แก่

- อุปมา ในคำร้องที่ว่า “ยาพิษ ปน น้ำผึ้ง เพียงหยด ช่างรุนแรง เหมือนกรดรตรด บนดวง ซีวี กว่าจจะรู้ ก็นใจ เสียกร่อน เต็มที”

2.4 ฉันทลักษณ์

คำร้องเพลงไม่มีวัน มี ฉันทลักษณ์ไม่เหมือนร้อยกรองไทย แต่พบว่ามีลักษณะของการแบ่งวรรค และสัมผัสระหว่างวรรคชัดเจน และเป็นระเบียบ โดยคำร้องแบ่งออกเป็น 4 บท บทที่ 1 และ 4 มีวรรคตอน และการสัมผัสคำเหมือนกัน ส่วนบทที่ 3 มีการแบ่งวรรคแตกต่างไปจากบทอื่น โดยเมื่อนำคำร้องมาจัดวรรคตอนใหม่ จะได้ดังนี้

อย่าหวังว่าฉันจะคุกเขาให้
ไม่มีน้ำตา
ไม่มีแม้สิ่งผูกพัน

แม้จะปวดรตรั่วเพียงใด
ไม่มีคำลา
ไม่มีวัน

คราวนี้คงไม่มีวัน
ไม่ขอต้นตัน
หวนกลับไปหา

อย่าหวังว่าฉันยังฝันอาลัย
สิ้นกันแล้วเรา
สิ้นความรัก

แม้จะเกิดมีแผลดวงใจ
สิ้นความมัวเมา
สิ้นเมตตา

คงสูญไปจากอูรา
สิ้นคำบัญชา
สิ้นวาสนากันที

ยาพิษ ปนน้ำผึ้งเพียงหยด
กว่าจจะรู้ ก็นใจเสียกร่อนเต็มที

ช่างรุนแรงเหมือนกรดร
เกือบจะสาย เกือบสิ้นดี

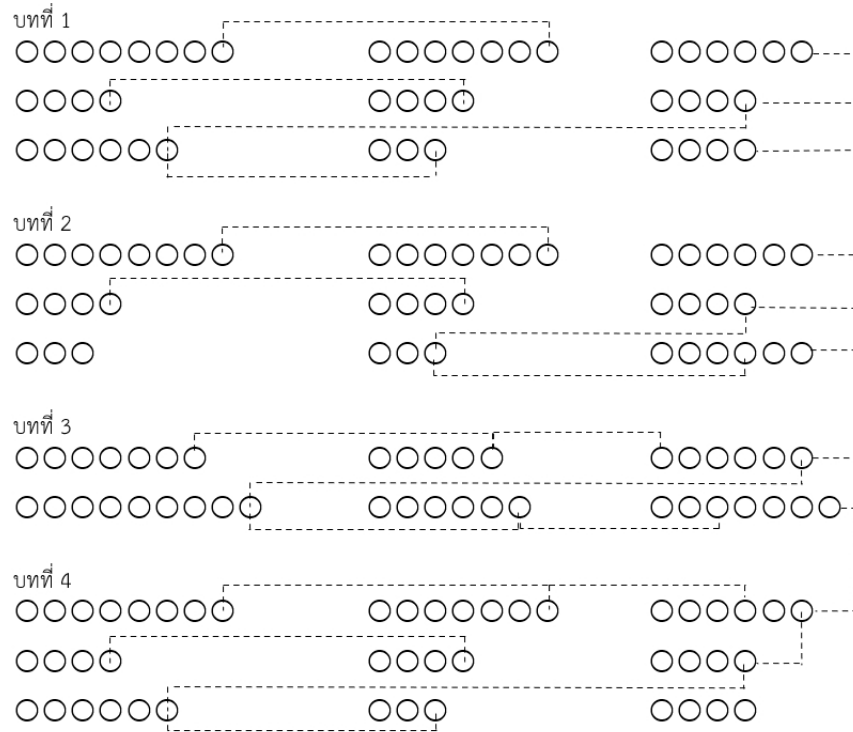
รตรดบนดวงซีวี
เกือบไม่มี ซีพอยู่เป็นคน

สาบแล้วความรักไม่ขอปกป้องใจ
อุทิศเคราะห์กรรม
สาบอุทิศบาปเวรจงดล

ล้างกรรมเก่าสิ้นสูญกันไป
จากความทรงจำ
ให้แก่คน

อย่าหวนมาใกล้อีกหน
ห่างไกลกลม
เป็นมารหัวใจ

ฉันทลักษณ์ของคำร้องเพลงไม่มีวันมีความ
พิเศษ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับฉันทลักษณ์ตามแบบ
ร้อยกรองไทย แต่ได้สร้างการสัมผัสคำที่เป็นระเบียบ และเป็น
รูปแบบเฉพาะ สามารถแสดงเป็นแผนผังฉันทลักษณ์ได้ดังนี้

3. เพลงหงส์เหิร

หงส์เหิรราชเอ๋ย...ส่งผ่าเผยงามสะคราญ
ณ แดนหิมพานต์ หวงตัวรักวงศ์วาน
หิมพานต์สถานสำราญมา
หงส์ร่อนผกเณ...บินต้นเมฆเหินเกินปีกษา
กางปีกกวักลมท่วงที่สม...สง่า
เหินลมล่องฟ้านภาลัย
หงส์ทรงศักดิ์เรื่อง...ยามเจ้าอย่างเอื้องงามกระไร
สวยงามวิไล สวยเกินนกใดใด
เอื้องไปแห่งไหนสวยสะอาก
หงส์ลงเล่นธาร...ท่องสระสนานธารสุรางค์
ลงสระอนาดาตชำระ...ร่าง
ไช้ชนปีกหางสรรพางค์กาย
ทรงหงส์อ่อนนอน...ปกปีกซ่อนเขยฉะอ่อนซ่อนโอบกาย
เคล้าคู่กันผันเรียงราย
พร้อมกันว่ายแหวกธาร
วายน้ำอำกาย...ต่างผันผายพากันว่ายฟ้าเบิกบาน
เหินสู่แดน แสนสรารญ
ถึงหิมพานต์อันสุขใจ

3.1 สารสำคัญของคำร้อง

คำร้องมีลักษณะเป็นการเล่าเรื่องเกี่ยวกับการชื่นชมความงามของสิ่งที่พบเห็น ความหมายโดยภาพรวมของเพลงหงส์เหิร คือ การแสดงให้เห็นถึงความสง่างามในอิริยาบถต่าง ๆ ของหงส์ ซึ่งเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ ในความหมายนี้ได้เรียบเรียงคำร้องออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 “หงส์เหิรราชเอ๋ย...สง่าผ่าเผยงามสะคราญ ณ แดนหิมพานต์ หวงตัววิจิตรสวยงาม หิมพานต์สถานสำราญมา” มีความหมายว่า หงส์ มีลักษณะสง่าผ่าเผยสวยงาม มีนิสัยหวงตัว และรักพวกพ้อง อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์อย่างมีความสุขเนิ่นนานมาแล้ว

ส่วนที่ 2 “หงส์ร่อนผกเฝิน...บินต้นเมฆเหินเกินปักษา กางปีกกวักลมท่วงที่สม...สง่า เหนิมล่องฟ้านภลัย” มีความหมายว่า เวลาหงส์กางปีกบิน มีท่าทางที่สง่างาม

ส่วนที่ 3 “หงส์ทรงศักดิ์เรือง...ยามเจ้าย่างเอื้องงามกระไร สวยงามวิไล สวยเกินนกใดใด เอื้องไปแห่งไหนสวยสะอาก” มีความหมายว่า เวลาหงส์เอื้องอย่างก้าวเดิน มีท่าทางที่สง่างาม

ส่วนที่ 4 “หงส์ลงเล่นธาร...ท่องสระสนานธารสุรางค์ ลงสระอนาคตชำระ...ร่าง ไซ้ขนปีกทางสรพวงค์กาย” มีความหมายว่า เวลาหงส์ลงเล่นน้ำ ไซ้ขนปีกหาก มีท่าทางที่สง่างาม

ส่วนที่ 5 “ทรงหงส์อ่อนงอน...ปกปีกซ่อนเขยฉ่อนซ่อนโอบกาย คล้าคู่กันผันเรียงราย พร้อมกันว่ายแหวกธาร” มีความหมายว่า หงส์มีรูปทรงที่งดงามยิ่งนัก มักอยู่กันเป็นคู่ วายน้ำเคียงกัน

ส่วนที่ 6 “วายน้ำฉ่ำกาย...ต่างผันผายพากันว่ายฟ้าเบิกบาน เหนิมสู่แดน แสนสรายุ ถึงหิมพานต์อันสุขใจ” มีความหมายว่า เมื่อพากันวายน้ำแล้ว ต่างก็โบยบินขึ้นสู่ท้องฟ้า กลับสู่ป่าหิมพานต์ ดินแดนแห่งความสุข

3.2 การใช้ถ้อยคำ และระดับภาษา

คำร้องได้รับการเรียบเรียงด้วยกลวิธีทางภาษาที่สละสลวยงดงาม โดยปรากฏกลวิธีการใช้ถ้อยคำต่าง ๆ ดังนี้

- การซ้ำคำ มีการซ้ำคำ ในคำว่า “หงส์” หลายแห่ง ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารว่า เพลงนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับหงส์

- การหลากคำ มีการหลากคำ ในคำที่มีความหมายว่า สวย งาม ได้แก่คำว่า สง่าผ่าเผย งามสะคราญ งามกระไร สวย งามวิไล สวยสะอาก ฉ่อนซ่อนโอบกาย

- การใช้ศัพท์สูง ได้แก่คำว่า เหมราช หิมพานต์ สถาน สำราญ เมฆ ปักษา สง่า นภลัย ทรงศักดิ์ วิไล ธาร สุรางค์ อนาคต สรรพวงค์ วงศ์วาน

เมื่อพิจารณาคำร้องในภาพรวม โดยแบ่งคำร้องเป็นประโยค จะพบว่า ระดับของภาษาที่ใช้ เป็น ระดับภาษาแบบแผน เช่น “หงส์เหิรราชเอ๋ย...สง่าผ่าเผยงามสะคราญ” เขียนแทนด้วยภาษาอย่างง่ายได้ว่า หงส์มีความสง่างาม, “หงส์ร่อนผกเฝิน...บินต้นเมฆเหินเกินปักษา” เขียนแทนด้วยภาษาอย่างง่ายได้ว่า หงส์บินได้สูงถึงเมฆ บินเก่งกว่านกใด ๆ, “หงส์ทรงศักดิ์เรือง...ยามเจ้าย่างเอื้องงามกระไร” เขียนแทนด้วยภาษาอย่างง่ายได้ว่า ยามหงส์ก้าวเดินช่างสง่างามยิ่งนัก เป็นต้น ซึ่งปรากฏคำที่อยู่ในภาษาระดับแบบแผน คือ คำสุภาพ เช่นคำว่า สง่าผ่าเผย สำราญ ชำระ คำที่ใช้ในงานกวีนิพนธ์ เช่นคำว่า ย่างเอื้อง สวยสะอาก สระสนาน สง่าผ่าเผย งามสะคราญ งามกระไร งามวิไล สวยสะอาก ฉ่อนซ่อนโอบกาย หิมพานต์ สำราญ ผกเฝิน ต้นเมฆ ปักษา เหนิมล่องฟ้า นภลัย ย่างเอื้อง สรรพวงค์กาย

ส่งผลให้ประโยค และคำร้องโดยภาพรวม เป็นระดับภาษาแบบแผน มีความสุภาพ ไพเราะ ซึ่งไม่ได้ใช้สนทนาการโดยทั่วไป ลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นที่นิยมกันในกลุ่มสังคมบางกลุ่ม

3.3 การใช้โวหาร และภาพพจน์

ผู้ประพันธ์ใช้ พรรณนาโวหาร ในการถ่ายทอดความน่าพิศวง ประกอบกับใช้ภาพพจน์ ได้แก่

- จินตภาพ ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพในใจ ในคำร้องที่ว่า “หงส์ร่อนผกเฝิน...บินต้นเมฆเหินเกินปักษา กางปีกกวักลมท่วงที่สม...สง่า” “ยามเจ้าย่างเอื้องงามกระไร สวยงามวิไล สวยเกินนกใดใด เอื้องไปแห่งไหนสวยสะอาก” “ลงสระอนาคตชำระ...ร่าง ไซ้ขนปีกทางสรพวงค์กาย” “ทรงหงส์อ่อนงอน...ปกปีกซ่อนเขย ฉ่อนซ่อนโอบกาย คล้าคู่กันผันเรียงราย พร้อมกันว่ายแหวกธาร”

3.4 ฉันทลักษณ์

คำร้องเพลงหงส์เหิร มี **ฉันทลักษณ์คล้ายกาพย์ยานี 11** โดยมีการแบ่งวรรค และสัมผัสคำของคำร้องคล้ายกับ กาพย์ยานี มีส่วนที่เหมือนกาพย์ยานี คือ มีการแบ่งวรรค และกำหนดตำแหน่งสัมผัสคำที่ชัดเจน และเป็นระเบียบ ส่วนที่ต่างไปจากกาพย์ยานี คือ จำนวนพยางค์ในแต่ละวรรค เมื่อจัดวรรคตอนคำร้องใหม่จะได้ ดังนี้

หงส์เหิมราชเอย
ณ แดนหิมพานต์ หวงตัวรักวงศ์วาน
หงส์ร้อนผกเฝิน
กางปีกกวักลมท่วงที่สมสง่า
หงส์ทรงศักดิ์เรือง
สวยามวิไล สวยเกินนกใดใด
หงส์ลงเล่นธาร
ลงสระอนาคตชำระร่าง
ทรงหงส์อ่อนนงอน
เคล้าคู่กันผันเรียงราย
ว่ายน้ำฉ่ำกาย
เห็นคู่แดน แสนสราญ

สง่าผ่าเผยงามสะคราญ
หิมพานต์สถานสำราญมา
บินคั่นเมฆเหินเกินปีกขา
เหินลมล่องฟ้านภลัย
ยามเจ้าย่างเยื้องงามกระไร
เยื้องไปแห่งไหนสวยสะอาก
ท่องสระสนานธารสุรางค์
ไซ้ขนปีกหางสรรพางค์กาย
ปกปีกซ่อนเซยฉะอ้อนซ่อนโอบกาย
พร้อมกันว่ายแหวกธาร
ต่างผันผายพากันว่ายฟ้าเบิกบาน
ถึงหิมพานต์อันสุขใจ

โดยสรุป จากตัวอย่างการวิเคราะห์เพลงใครหนอ เพลงไม่มีวัน และเพลงหงส์เหิน ด้วยกลวิธีทางภาษาในเรื่องของการใช้ถ้อยคำ ระดับภาษา โวหารภาพพจน์ และฉันทลักษณ์ร้อยกรองไทย พบว่า

- 1) เพลงใครหนอ มีลักษณะการใช้ถ้อยคำ คือ การซ้ำคำ การหลากคำ และการประสมคำ ถ้อยคำที่ใช้เป็นภาษาระดับแบบแผน โวหารที่ใช้ คือ พรรณนาโวหาร และอุปมาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้คือ ปฏิพจน์ นามนัย อุปมา อุปลักษณ์ และอติพจน์ และมีลักษณะฉันทลักษณ์คล้ายกลอนสุภาพ
- 2) เพลงไม่มีวัน มีลักษณะการใช้ถ้อยคำ คือ การซ้ำคำ การใช้คำที่มีความหมายเชิงลบ ถ้อยคำที่ใช้เป็นภาษาระดับแบบแผน โวหารที่ใช้ คือ พรรณนาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้คือ อุปมา และมีลักษณะฉันทลักษณ์ ที่ไม่เหมือนฉันทลักษณ์ร้อยกรองไทย

- 3) เพลงหงส์เหิน มีลักษณะการใช้ถ้อยคำ คือ การซ้ำคำ การหลากคำ และการใช้ศัพท์สูง ถ้อยคำที่ใช้เป็นภาษาระดับแบบแผน โวหารที่ใช้ คือ พรรณนาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้คือ จินตภาพ และมีลักษณะฉันทลักษณ์กาพย์ยานี 11

เมื่อใช้วิธีการทางภาษา วิเคราะห์คำร้องของเพลงที่คัดเลือกมาจำนวน 14 เพลง คือ เพลง ได้แก่ เพลงใจพี่ เพลงใครหนอ เพลงไม่มีวัน เพลงหงส์เหิน เพลงอาลัยรัก เพลงโลกนี้คือละคร เพลงรักที่ต้องห้าม เพลงชีวิตศิลปิน เพลงน้ำตานกขมิ้น เพลงลมรัก เพลงคำเดียว เพลงคนหน้าเดิม เพลงหัวใจกระดาษ และเพลงลบรอยแผลรัก สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาที่ปรากฏในคำร้องเพลงลูกกรุง

ที่	เพลง	การใช้ถ้อยคำ และระดับภาษา	การใช้โวหารภาพพจน์	ฉันทลักษณ์
1	เพลงใจพี่ แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 1/2507	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อติพจน์	ฉันทลักษณ์คล้าย กลอนสุภาพ
2	เพลงไครหนอ แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 1/2507	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ, หลากหลายคำ, ประยักขันธ์ ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร, อุปมาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : ปฏิพจน์, นาม นัย, อุปมา, อุปลักษณ์, อติพจน์	ฉันทลักษณ์คล้าย กลอนสุภาพ
3	เพลงไม่มีวัน แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 2/2509	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ, การใช้คำความหมายเชิงลบ ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปมา	ฉันทลักษณ์ไม่เหมือน ร้อยกรองไทย
4	เพลงหงส์เหิร แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 2/2509	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ, การหลากหลายคำ, การใช้ศัพท์สูง ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : จินตภาพ	ฉันทลักษณ์คล้าย กาพย์ยานี
5	เพลงอาลัยรัก แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 3/2514	การใช้ถ้อยคำ : การใช้คำ ความหมายเชิงลบ ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปมา	ฉันทลักษณ์คล้าย กลอนสุภาพ
6	เพลงโลกนี้คือละคร แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 3/2514	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ, การประยักขันธ์ ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร, อุปมาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปมา, อุปลักษณ์	ฉันทลักษณ์คล้าย กาพย์สุรางคนางค์
7	เพลงเพียงคำเดียว เส้าอากาศทองคำ ครั้งที่ 1/2518	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ การใช้คำอุทาน ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปมา, อติพจน์	ฉันทลักษณ์คล้าย กลอนสุภาพ
8	เพลงคนหน้าเดิม เส้าอากาศทองคำ ครั้งที่ 2/2519	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ การใช้คำอุทาน การประยักขันธ์ ระดับของภาษา : แบบแผน และกึ่งแบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร ร่วมกับอุปมาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปมา สัญลักษณ์	ฉันทลักษณ์คล้าย กลอนสุภาพขยาย
9	เพลงหัวใจกระดาษ เส้าอากาศทองคำ ครั้งที่ 3/2520	การใช้ถ้อยคำ : การหลากหลายคำ การประยักขันธ์ ระดับของภาษา : แบบแผน และกึ่งแบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร อุปมาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปมา	ฉันทลักษณ์คล้าย กลอนสุภาพขยาย
10	เพลงลอรอยแผลรัก เส้าอากาศทองคำ ครั้งที่ 4/2521	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ การใช้คำอุทาน ระดับของภาษา : แบบแผน และกึ่งแบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปมา สัญลักษณ์	ฉันทลักษณ์ซ้อน

ที่	เพลง	การใช้ถ้อยคำ และระดับภาษา	การใช้โวหารภาพพจน์	ฉันทลักษณ์
11	เพลงรักที่ต้องห้าม แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 4/2523	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ, การใช้คำแสดงอารมณ์เศร้า ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร, อุปมาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปมา, อติพจน์	ฉันทลักษณ์ไม่ เหมือนร้อยกรอง ไทย
12	เพลงชีวิตศิลปิน แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 4/2523	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ, การประชันคำ, การใช้ศัพท์สูง ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปลักษณ์	ฉันทลักษณ์คล้าย กาพย์สุรางคนางค์
13	เพลงน้ำตานกขมิ้น แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 4/2523	การใช้ถ้อยคำ : การซ้ำคำ, การใช้คำอุทาน, การประ ชันคำ, การใช้ศัพท์สูง ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร, อุปมาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : อุปมา, นามนัย	ฉันทลักษณ์ไม่ เหมือนร้อยกรอง ไทย
14	เพลงลมรัก แผ่นเสียงทองคำ ครั้งที่ 5/2526	การใช้ถ้อยคำ : การเล่นคำ การใช้คำง่าย การประชันคำ ระดับของภาษา : แบบแผน	โวหารที่ใช้ : พรรณนาโวหาร, อุปมาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ : บุคลาธิษฐาน, ปฏิพจน์, อุปลักษณ์, อุปมา, อติ พจน์	ฉันทลักษณ์คล้าย กลอนสุภาพ

ที่มา: ผู้วิจัย เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2567

จากตารางการวิเคราะห์พบลักษณะทางภาษาที่ปรากฏในคำร้อง คือ ลักษณะการใช้ถ้อยคำ ได้แก่ การซ้ำคำ การหลกคำ การประชันคำ การใช้คำในความหมายเชิงลบ การใช้ศัพท์สูง การใช้คำแสดงอารมณ์เศร้า การใช้คำง่าย ถ้อยคำที่ใช้เป็นภาษาระดับแบบแผน โวหารที่ใช้ คือ พรรณนาโวหาร และอุปมาโวหาร ภาพพจน์ที่ใช้ คือ อติพจน์ ปฏิพจน์ นามนัย อุปมา อุปลักษณ์ และจินตภาพ และมีลักษณะฉันทลักษณ์ คือ ฉันทลักษณ์คล้ายกลอนสุภาพ ฉันทลักษณ์คล้ายกาพย์ยานี ฉันทลักษณ์คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ และฉันทลักษณ์ที่ไม่เหมือนร้อยกรองไทย

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์บทเพลงที่ชนะเลิศด้านคำร้อง การประกวดเพลงลูกกรุงในระหว่างปี พ.ศ. 2507 - 2526 จำนวน 14 เพลง ได้แก่ เพลงใจพี่ เพลงใครหนอ เพลงไม่มีวัน เพลงหงส์เหิน เพลงอาลัยรัก เพลงโลกนี้คือละคร เพลงรักที่ต้องห้าม เพลงชีวิตศิลปิน เพลงน้ำตานกขมิ้น เพลงลมรัก เพลงคำเดียว เพลงคนหน้าเดิม เพลงหัวใจกระด้าง และ

เพลงลบรอยแผลรัก ได้ข้อสรุปว่า ในด้านการใช้ถ้อยคำพบว่ามีการใช้ถ้อยคำหลายลักษณะ ในจำนวนนี้มีการใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงลักษณะของสำนวนภาษาของชาวเมืองกรุง คือ หลกคำ ประชันคำ ศัพท์สูง เล่นคำ ด้วยรูปแบบการใช้โวหารสองรูปแบบ คือ พรรณนาโวหารและอุปมาโวหาร ที่แสดงถึงภาพพจน์ผ่านภาษา จำนวน 8 ลักษณะ คือ อติพจน์ ปฏิพจน์ นามนัย อุปมา อุปลักษณ์ จินตภาพ บุคลาธิษฐาน และสัญลักษณ์

ในด้านเสียงสัมผัส และฉันทลักษณ์ พบว่าทุกเพลงยึดหลักการเรื่องเสียงสัมผัสตามลักษณะของการแต่งกลอนไทย โดยอาศัยรูปแบบฉันทลักษณ์กลอนไทยมาเป็นต้นแบบในการวางโครงสร้างคำร้อง แบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ ฉันทลักษณ์คล้ายกลอนสุภาพ (กลอนแปด) ฉันทลักษณ์คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ฉันทลักษณ์ซ้อน ฉันทลักษณ์คล้ายกาพย์ยานี และไม่เข้าฉันทลักษณ์ร้อยกรองไทย

ฉันทลักษณ์คล้ายกลอนสุภาพ (กลอนแปด) แบ่งเป็น กลอนสุภาพปกติ ได้แก่ ใจพี่ ใครหนอ อาลัยรัก น้ำตานกขมิ้น ลมรัก และกลอนสุภาพขยาย ได้แก่ คำเดียว คน

หน้าเดิม และหัวใจกระต๊อ สำหรับฉันทลักษณ์คล้ายภาพยี่สุรางคนางค์ ได้แก่ โลกนี้คือละคร ฉันทลักษณ์ซ้อน ได้แก่ ลบรอยแผลรัก ฉันทลักษณ์คล้ายภาพยี่ยานี้ ได้แก่ หงส์เหิน ไม่เข้าฉันทลักษณ์ร้อยกรองไทย ได้แก่ ไม่มีวัน ชีวิตศิลปินรักที่ต้องห้าม คุณสมบัติทางภาษาเรื่องอื่น เช่น การใช้ถ้อยคำระดับของภาษา ไวยากรณ์ภาพพจน์และรส พบว่า ทุกบทเพลงมีลักษณะของคุณสมบัติดังกล่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า นักประพันธ์เพลงลูกกรุงในยุคนี้ให้ความสำคัญความงามทางภาษา

อภิปรายผลการวิจัย

คุณสมบัติทางภาษาที่อยู่ในคำร้องเพลงลูกกรุง ได้แสดงให้เห็นถึงความงามทางภาษาเทียบเท่าบทประพันธ์ของกวี และยังแสดงออกถึงภาพของชาวเมืองกรุงผู้ถูกมองว่าเป็นผู้ตีจากฐานะทางสังคม ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดทฤษฎีเรื่องภาพแทน (Representation) ของ Hall (1997) มาวิเคราะห์คุณลักษณะการใช้ภาษาในคำร้องเพลงลูกกรุงข้างต้นทำให้เห็นว่า ภาพแทนของชาวเมืองกรุง ถูกสร้างขึ้นผ่านภาษา ถ้อยคำ และเรื่องราวที่ปรากฏในคำร้องแสดงถึงถ้อยคำอย่างคนเมืองกรุง ซึ่งเป็นรูปแบบภาษาที่เป็นแบบแผน เป็นถ้อยคำเชิงกวี ที่สำคัญคำเหล่านี้ไม่ได้เป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวชนบท แต่เป็นภาษาและสำนวนของชาวเมืองกรุง ดังผลการวิเคราะห์ในบทวิเคราะห์ที่ได้กล่าวแล้ว นอกจากนี้ยังมีการนำฉันทลักษณ์ของบทร้องกรອງไทยมาใช้ในการประพันธ์ เช่น กลอนสุภาพ กาพย์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภูมิรู้เชิงกวีของผู้ประพันธ์คำร้อง ที่มีได้แต่งคำร้องด้วยอาศัยคำคล้องจองเพียงเท่านั้น อย่างไรก็ตามใน

เชิงความงามของงานประพันธ์ผู้แต่งคำร้องเพลงลูกกรุงทุกคนให้ความสำคัญกับเสียงสัมผัสซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการแต่งคำร้อง

ภาพแทนของเพลงลูกกรุง คือ บทเพลงที่สะท้อนชีวิตของชาวเมืองกรุง ภาพแทนดังกล่าวเกิดขึ้นจากความหมาย (meaning) และภาษา (language) ที่ใช้สื่อสารผ่านคำร้อง ซึ่งหากพิจารณาองค์ประกอบเกี่ยวกับภาพสะท้อน (Reflection) เจตจำนง (intention) และการประกอบสร้างความหมาย (construction) จะพบว่า ลักษณะภาษาในคำร้องเพลงลูกกรุง เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ เพลงลูกกรุงสามารถกำหนดกรอบความเป็นเอกลักษณ์ของเพลงลูกกรุงได้ และจากลักษณะภาษาแบบชาวกรุงนี้เอง ทำให้คำร้องของเพลงลูกกรุงมีความสอดคล้องกับ ลักษณะการใช้ภาษาของ “ผู้ดี” ตามที่เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (2505) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ผู้ดี เป็นบุคคลผู้มีความประพฤติดี ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางความคิด คือ ทำดี พูดดี คิดดี โดยเฉพาะในส่วนของวจีจริยา ที่ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ดีว่า จะต้องพูดจาให้เรียบร้อย ไม่สอสดนวาจาหรือแย้งชิงพูด ไม่พูดด้วยเสียงอันดังเหลือเกิน ไม่ใช่เสียงทวาดหรือพูดจากระโชกกระชาก ไม่ใช่วาจาอันหักหาญดั่งฟัน และไม่ใช้ถ้อยคำอันหยาบคาย คุณสมบัติแต่ละข้อเมื่อนำไปใช้ร่วมกันแล้ว จะเป็นภาษาที่สุภาพงดงามมีแบบแผน ซึ่งเป็นคุณสมบัติเดียวกันกับภาษาที่พบในคำร้องเพลงลูกกรุง ความเป็นผู้ดีจากลักษณะทางภาษาจึงทำให้เพลงลูกกรุงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เพลงผู้ดี” จึงกล่าวได้ว่า ภาษาในคำร้องของเพลงลูกกรุง คือภาษาแบบชาวกรุง ซึ่งปรากฏภาพแทนของความเป็นผู้ดีอยู่ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กุหลาบ มลลิกะมาส. (2519). *วรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉันทชัย อธิเกียรติ. (2549). *การอ่านบทประพันธ์และเพลงพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จำนง รังสิกุล. (2514). *สนทนาพาที*. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.
- ธนรัฐ อยู่สุขเจริญ. (2566). องค์ความรู้ และคุณค่า ของเพลงไทยสากลประเภทลูกกรุง ที่มีต่อสังคมไทยระหว่างปี พ.ศ. 2507 - 2526. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระเสด็จสุเรนทราธิบดี (หม่อมราชวงศ์เปีย มาลากุล), เจ้าพระยา. (2505). *สมบัติของผู้ดี*. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การวิภา กงกะนันท์. (2533). *วรรณคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมบัติ กิ่งกาญจนวงศ์. (2537). *การวิเคราะห์เพลงลูกกรุง*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สิทธา พินิจภูวดล และคนอื่น ๆ . (2517). *การเขียน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2522). *การเขียน*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

เอนก นาวิกมูล. (2526, 5 ธันวาคม). เพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง. วารสารวิทยุพล 1 รอ., 1(1), 32.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and signifying Practices*. London: Sage.